

LOPPURAPORTTI

Hankkeen nimi: Varputaanojan kuormitusselviys ja suunnitelma vesienhoidon toimenpiteiksi

Hankkeen toteuttaja: Halosenlahden kyläyhdistys ry.

Yhteyshenkilö: Tapio Kaarre

Hankkeen toteutusaika: 1.1.-22 – 31.12.-23

TOIMINNAN KUVAUS

Vareputaanojan kuormitusselvitys tuli ajankohtaiseksi, kun Halosenlahden kyläyhdistys huolestui kylän läpi virtaavan Vareputaanojan tilasta. Kyläyhdistyksen ja Haukiputaan jakokunnan toimesta päätettiin laittaa vireille hanke kuormitusselvityksen tekemiseen Vareputaanojaan.

Vareputaanojan valuma-alue on n. 3120 ha ja veden laatu on koko valuma-alueella heikossa tilassa. Vareputaanoja laskee Oulun kaupungin Haukiputaan kylän alueella mereen Halosen lahteen ja vaikuttaa huonontavasti lahden ekologiseen tilaan. Halosenlahden tila on tällä hetkellä tyydyttävällä tasolla.

Vareputaanojan ongelmana monen muun Po-Pohjanmaan alueen vastaavan ojan tapaan on erityisesti rautasakan kerääntyminen ojaan. Oja virtaa happamien sulfaattimaiden ja mustaliuskealueiden läpi ja vuosien saatossa tehdyt metsäojitukset ja teiden kuivaukset ovat pahentaneet ojan tilaa.

YHTEENVETO TOTEUTUKSESTA JA SAAVUTETUISTA TULOKSISTA

Kyläyhdistys yhdessä vesialueen omistajan Haukiputaan jakokunnan kanssa laittoi kuormitusselvityksen vireille keväällä 2022. Hankkeeseen haettiin ja saatiin avustusta Po-Pohjanmaan Ely-keskuksen Vesien- ja ympäristönhoidon edistämisen ja Vesienhoidon tehostamisohjelman momenteilta. Tarkoituksena oli selvittää ojan kriittisimpiä kuormituslähteitä ja selvittää toimenpiteitä, jolla ojan ekologista tilaa voitaisiin parantaa.

Selvitystyön toteuttajiksi saatiin seuraavat asiantuntijatahot: ProAgria Oulu ja Kosteikkomaailman Juha Siekkinen. Maastotyöt tehtiin kesän ja syksyn -22 aikana. Selvitystyö valmistui keväällä 2023 ja niistä on laadittu kattava raportti ja ehdotukset vesiensuojelukohteiksi (Liitteet 1-2).

Ennen maastotöiden aloitusta pidettiin hanketta koskeva yleisötilaisuus kyläyhdistyksen Koljun majalla, johon osallistui 35 henkilöä. Selvitystyön valmistuttua pidettiin toinen yleisötilaisuus leirikeskus Koivuhaan tiloissa ja siihen osallistui 30 henkilöä.

Kuormitusselvityksen teko perustui maastokäynteihin ja olemassa olevaan paikkatietoaineistoon, joiden pohjalta ojan valuma-alueelta löydettiin kaikkiaan 111 kohdetta, joihin voitaisiin toteuttaa erilaisia vesiensuojelurakenteita.

Selvityksen pohjalta suurin kuormittaja ojan valuma-alueella on metsätalous ja siihen kohdistuneet toimenpiteet; erityisesti metsäojitus. Kuormitusta ovat lisänneet myös maa-ainesten ottoon liittyvät tekijät ja Pohjantien ali menevien teiden alitukseen liittyvät pumppaamot, joiden vedet on ohjattu Vareputaanojaan.

Valmistuneen kuormituselvityksen pohjalta pyritään saamaan ensi alkuun valuma-alueelle vähintään 2-3 kohdetta parantamaan ojan ekologista tilaa. Hankkeiden toteutus on suunniteltu käynnistyväksi erillisenä hankkeena 2-3 vuoden kuluessa. Jatko riippuu saatavasta rahoituksesta, jota pyritään hakemaan aktiivisesti eri tahojen kautta.

Nyt tehty kuormituselvitys on vahvistanut käsitystä ojan huonosta ekologisesta tilasta ja siksi on tärkeää, että työtä Vareputaanojan kunnostamisen eteen jatketaan yhteistyössä eri toimijoiden kanssa.

HANKEEN TOTEUTUS NUMEROINA

Eri maanomistajien mukanaolo:

Hankkeen tässä vaiheessa maanomistajia on ollut mukana vain yleisötilaisuuksissa n. 20 kpl

Vareputaanojan valuma-alueella on parhaillaan käynnissä MML:n toimesta tilusjärjestely jonka pitäisi olla valmis vuoden 2024 loppuun mennessä. Tilusjärjestely vaikuttaa Vareputaanojan kunnostuksen jatkohankkeisiin maanomistuksen muuttumisien osalta, joten kannattaa odottaa sen valmistuminen.

Pilotoidut hankkeet:

Hankkeessa pilotointiin kaikkiaan **111** mahdollista vesiensuojelurakenteiden kohdetta.

Valuma-aluekohtaiset suunnitelmat:

Vareputaanojan osavaluma-alueita on kaikkiaan 24 kappaletta sijoittuen Vareputaanojan, Pahaojan ja Vääräoan varteen.

Vareputaanojan varressa suunnittelukohteita 13

Pahaojan varressa suunnittelukohteita on 6

Vääräoan varressa suunnittelukohteita 5

Valuma-aluekohtaisista kohteista valitaan ensisijaisesti 2-3 kohdetta tarkempaa suunnittelua ja toteutusta varten.

Valuma-aluekohtaisten suunnitelmien laajuus/määrä

Valuma-alue on kaikkiaan n. 3120 ha ja sille on suunniteltu seuraavia rakenteita:

Kosteikot 59 kpl

Laskeutusallas/putkipato 81 kpl

Pintavalutusalue 4 kpl

Kaksitasouoma 1520 m

Kasvillisuuskenttä 2 kpl

Puukasetit 11400 kpl

Ojien tukkiminen 2150 m

Järjestetyt tilaisuudet:

Hankkeen aikana on järjestetty kaksi tilaisuutta, jossa on ollut ulkopuolisia osallistujia.

Hankkeen järjestäjien osallistuminen muiden järjestämiin tilaisuuksiin:

Järjestäjät ovat osallistuneet kahteen muiden järjestämään tilaisuuteen.

Valmistuneet viestintätuotteet:

Paikallislehti Rantapohjan jutut 3 kpl

Fasebook päivitykset: useita

Asiantuntija-artikkelit:

Vareputaanojan kuormitusselvitys ja raportit (ProaAgria/Kosteikkomaailma)

ITSEARVIOINTI

” Hanke sai alkunsa vuoden 2021 syksyllä, kun otin yhteyttä ProAgrian Maarit Satomaahan. Olin jo vuosia katsellut, kun Vareputaanojan tila huononi vuosi vuodelta. Aikaisempina vuosina tässä ojan suulla pystyi uimaan, kalastamaan ja pitämään veneitä rannassa. Nyt ojan suu on kasvanut aivan umpeen kortetta ja pohja on täynnä mutaa ja ruostesakkaa.

ProAgrian henkilöt kävivät tässä paikan päällä toteamassa tilanteen ja virtauksen puuttumisen melkein kokonaan. Silloin päätettiin, että lähdetään selvittämään mitä tilanteelle voisi tehdä.

Ensimmäinen yleisötilaisuus oli Halosenlahden kyläyhdistyksen Koljun majalla ja se sujui mallikkaasti.

Lähinnä tässä tilaisuudessa kartoitettiin ja selvitettiin hankkeen laajuus. Asiantuntijoina olivat ProAgrian Maarit Satomaa ja Kosteikkomaailman Juha Siekkinen. Myös kylän asukkaita ja ojan varren asukkaita kuultiin aktiivisen ja avoimen keskustelun merkeissä

Toinen tapahtuma olikin sitten vuokratiloissa. Siellä oli edellisten lisäksi myös ELY-keskuksen henkilöitä asiantuntijoina. Saatiin tarkempaa tietoa hankkeen laajuudesta.

Ensimmäisen yleisötilaisuuden jälkeen lähdin keräämään omarahoitusosuutta. Kävin n. 50 taloudessa ja yleensä suhtautuminen oli myönteistä ja sain kerättyä suunnitellun euromäärän. Oli myöskin vastaan hangoittelijoita, jotka epäilivät hankkeen onnistumista.

Kuten mainittua, lähdin tähän mukaan tietämättä kuinka suuri tästä hankkeesta tulee. On monta kertaa tullut epäily mieleen, mutta onneksi on noita asiantuntijoita (ProAgria, Kosteikkomaailma, ELY-keskus ja Haukiputaan jakokunta), joilta on saatu apuja.” (Tapio Kaarre)

Hanke toteutui suunnitelmien mukaisesti. Nyt on hyvät valmiudet viedä Vareputaanojan kunnostustyötä asteittain eteenpäin kun ”kipukohdat” on selvitetty. Tavoitteena oli tässä vaiheessa kuormitusselvityksen tekeminen ja se toteutui. Yhteistyö työn toteuttajien kanssa sujui erinomaisesti ja hyvässä hengessä samoin kuin Ely-keskuksen valvontaan liittyvät asiat. Vareputaanojan yhtenä ongelmana veden rautasakan runsas määrä ja keinot sen vähentämiseen / poistamiseen tuntuvat vaikeilta, mikä tuli yllätyksenä hankkeen alullepanijoille. Hankkeen alulle panijoilla ei ollut aiemmin juuri minkäänlaista kokemusta tämän tyyppisistä vesiensuojeluhankkeista. Hankkeessa mukanaolo on ollut opettavainen ja osaamista siltä osin on kertynyt paljonkin erityisesti keinoista, joilla vesien suojeluun voidaan puuttua. Verkostoitumista on myös tapahtunut erityisesti asiantuntijaorganisaatioiden suuntaan. Jatkossa kun hanketta viedään eteenpäin verkostoituminen/yhteistyö erityisesti metsäalan organisaatioiden kanssa on tärkeää.

Hankkeen pani alulle kyläyhdistys. Huonona puolena tällaisissa tapauksissa on se, että työt tahtovat "ajautua" yksille harteille, mikä on valitettavaa. Jatkossa kun hanketta viedään eteenpäin on huolehdittava etukäteen siitä, että asiaan sitoutuneita vastuunkantajia löytyy. Tämä asettaa oman haasteensa yhdistyksen hallinnolle.

Vesiensuojeluun liittyvistä asioista on tämän vuoden aikana puhuttu ja kirjoitettu valtakunnallisesti paljon. Tämä on hyvä, koska Vareputaanojan jatkohankkeen kannalta on erityisen tärkeää, että Vareputaanojan vaikutuspiirissä asuvat kokevat hankkeen positiivisena ja tärkeänä. Erityisesti edellytetään myönteistä suhtautumista niiltä maanomistajilta, joiden alueilla vesiensuojeluun liittyviä rakenteita jatkossa suunnitellaan.

Liitteet:

Oulun Haukiputaan Vareputaanojan kuormitusselvitys

Vareputaanojan vesiensuojelukohteet